

1974-1993 Yılları Arasında Türkçe Basılmış Olan Resimli Öykü Kitaplarının Resimlendirilme ve Fiziksel Özellikleri Yönünden İncelenmesi

The Study of Turkish Illustrated Story Books
Published Between 1974-1993, from the Viewpoint
of Physical Aspects

Havise Güleç (Çakmak)* • Mübeccel Gönen (Sofuoğlu)**

Öz

Bu araştırma, 1974-1993 yılları arasında Türkçe basılmış resimli öykü kitaplarını resimlendirme, fiziksel özellikleri (büyüklük, ciltleme, kapak, kağıt, punto), metin ve resim ilişkisi yönünden incelemek ve bu konularda olduğu düşünülen yetersizlikleri ortaya koymak amacıyla planlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırmanın örneklemini 1974-1993 yılları arasında Türkçe basılmış olan ve rastgele tekniğiyle seçilmiş kitapçılarda, çocuk kütüphanelerinde, anaokullarında ve özel koleksiyonlarda bulunan 411 (çeviri ve adapte dahil) resimli öykü kitabı oluşturmuştur. Örneklemini oluşturan kitaplar, araştırmacı tarafından hazırlanan ve içinde her kitap için, kitap adı, yazar ve resimleyen adı-soyadı, kitabın yayın yeri ve yılı, resim, renklendirilme, metin ve resim ilişkisi, resimlendirilme özelliği ile ilgili bilgilerin yer aldığı bir "Kitap Kayıt Formu"na kaydedilmiştir.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre, örneklemini oluşturan Türkçe resimli öykü kitaplarının ciltleme, kapak türü, kağıt kalitesi ve renklendirilme yönünden genelde yetersiz oldukları belirlenmiştir. Ancak, boyut, resim, resimlendirilme özelliği, metin ve resim ilişkisi yönünden ise iyi durumda oldukları saptanmıştır.

Abstract

This research was planned and carried out to study the illustration, physical quality (size, binding; cover paper, font size) and relationship between text and illustration of Turkish children's picture story book published 1974-1993 to ascertain whether there were any deficiencies.

* Havise Güleç (Çakmak), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Anaokulu Öğretmenliği Bölümü Araştırma Görevlisidir.

** Doç. Dr. Mübeccel Gönen (Sofuoğlu), Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesidir.

The samples used in the research were chosen from among 411 books (translated and adapted) published between the years 1974-1993 and taken at random from various kindergartens, children's libraries, private collections and bookshops. The books chosen were studied and recorded on a specially prepared "Book Form" which includes name of book, name of the author and the illustrator, publishing place and publishing year, binding, quality of cover, size, quality of paper, illustration and colouring, relationship between text and illustration and style of illustration. Then, tables were prepared to study the distributions and position of the illustration and physical features of the books. Tables were analyzed by using the Chi-Square (X²) statistical test.

The findings showed that there was generally an inadequacy in the binding quality of cover, paper and colouring. But the size, illustration, position of illustration, relationship between text and illustration were found adequate.

Giriş

Kısa bir dönem olan çocukluk etkilenmek ve şekillenmek için uygun bir zaman dilimidir. Kitap da insanların çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemlerindeki zihinsel ve ruhsal gelişimini etkileyen önemli faktörlerden birisidir.

Glazer (1986), resimli öykü kitabını "0-7 yaş çocukları için hazırlanmış olan, resimlendirmenin önemli bir role sahip olduğu, hemen hemen her şeyi kapsayan kitaplar" olarak tanımlanır.

Resimli öykü kitapları çocuklar için ilk iletişim araçları arasında sayılmaktadır. Kitaplar çocukların ilk ve hassas yıllarında hayatına girer, resimler ve metin yolu ile çocuğun duygu ve düşüncelerini harekete geçirir.

Resimli öykü kitaplarındaki resimlerin aydınlatıcı gücü, çocuk literatüründe gerekli olan dilin sesleri ve anlamları için rehberlik eder. Bu kitapların dili oldukça basittir ve direkt olarak çocuğa hitap eder.

Tinker (1971), çocukların resimli öykü kitaplarına ilk yaklaşımlarının öncelikle edebi bir nesne olduğundan kaynaklandığını ifade etmiştir.

Okul öncesi dönemde çocuk, henüz kendi kendine okuyamadığı için resmin kendisiyle konuşmasını bekler. Eğer resimli öykü kitaplarındaki resimler çocuğun ilgisini çeker ve merakını uyandırırorsa, ileriki yaşlarda çocuk okuma sanatına karşı ilgi duyacaktır. Güzel bir dil ve resim kombinasyonu çocuğun estetik tecrübesini de teşvik edecektir.

Georgio (1969), çocuk kitapları alanında, resimli öykü kitaplarının görsel sanat formları olarak kabul edildiğini ve ileri derecede özellik kazanmış bir alan olduğunu belirtmiştir.

Gürkan (1993), okul öncesi çağı çocuklarının edebi eserlere ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Gürkan edebiyatın çocuklara sağladığı yararları şöyle sıralamıştır;

- Hoş vakit geçirtir, eğlendirir.
- Ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır.
- Hayatı keşfetmeye yardım eder.
- Bir rehberlik kaynağıdır.
- Yaratıcı etkinliklere teşvik eder.

Türkiye’de çocuk kitaplarına gösterilen ilginin başlangıcı siyasi, sosyal bir dönüm noktamız olan Tanzimat Dönemi’ne rastlar. 19. Yüzyıldan öncele-ri çocuklarla ilgili iki eser tanınıyorsa da, bunlar çocuğa hitap etmemektedir ve çocukları amaç olarak almamışlardır. Bu eserlerden biri şair Nabi’nin (1642-1712) oğluna öğütler vermek amacıyla kaleme aldığı “Hayriye”, öteki de Sümbülzade Vehbi’nin (Ölümü 1809) oğluna ahlak ve görgü dersleri ve-ren “Lütfiye”sidir. Dil ve psikoloji bakımlarından ise çocuk edebiyatımızın ilk ve basit örnekleri olarak bile kabul edilemezler.

Cumhuriyet tarihimize birlikte, güzel sanatlar akademisi öğrencileri-nin yurtdışında eğitimlerini tamamlayarak, ülkemize dönmelerinden sonra bir takım sanatsal hareketler 1940’larda filizlenmiştir. İlk resimli öykü kiti-bı Can Göknil tarafından 1974 yılında hazırlanan “Bir Kirpi Masalı” adlı eserdir. 1970’lerden sonra hareketlenme artmış ve çeviriler başlamıştır. Ay-şegül ve Ayşecik dizisi Türkçe’ye çevrilmiş, Amerikan Neşriyat Dairesi bu türde eserler vermiştir. Bunlar içerik yönünden başarılı olmasına rağmen fi-ziksel açıdan başarısızdırlar.

Resimli öykü kitaplarının hazırlanmasında resimlendirilme, içerik ve fi-ziksel özellikler yönünden dikkat edilmesi gereken bazı hususlar mevcuttur. Resimli öykü kitapları hazırlanırken, yazar ve ressam birlikte konuyu uyumlu bir şekilde birleştirmeye çalışırlar. Daha sonra, ciltleme, kapak, baş ve son sayfa özelliği, kağıt, boyut, marj, punto gibi biçimsel yönler ele alınır.

Resimli kitapların biçimsel özellikleri şunlar olmalıdır:

- a) Kapak resimleri canlı, çekici ve kitabın içeriği ile uyumlu olmalıdır.
- b) Kitap dayanıklı ve mat kağıda basılmalıdır.
- c) Hacim bakımından fazla büyük olmamalıdır.
- ç) Harfler gözü yormayacak büyüklükte ve baskısı temiz olmalıdır.
- d) Kitap ve dergilerdeki resimler bir sanat değeri taşımalı, çocuk psiko-lojisine ve kitabın konusuna uygun olmalıdır.
- e) Yazım, noktalama ve söz dizini bakımından kusursuz olmalıdır.
- f) Kitaplar, sağlam ve iç açıcı bir cilde sahip olmalıdır, satır araları ne geniş ne de dar olmalıdır, sayfanın 3/4’ü resime 1/4’i de yazıya ayrıl-malıdır.

Sanatçıların resim çalışmalarında kullandıkları şekil, çizgi, renk, oran, ayrıntılar ve alan gibi bazı görsel elementler uygun bir şekilde kullanıldığın-da görsel ifadenin zenginliğini de artırırılar.

Araştırma Yöntem ve Araçları

Türkiye’de böyle bir konu üzerinde bir örneklem çerçevesi olmadığı için kitapçılardan çocuk kütüphanelerinde, özel koleksiyonlarda ve anaokullarında bulunan tüm resimli kitaplar araştırma kapsamına alınmaya çalışılmıştır. Ankara merkezindeki kitapçılar, çocuk kütüphaneleri, özel koleksiyonlar ve anaokullarının büyük bir kısmı taranarak 1974-1993 yılları arasında bulunabilen bütün kitaplar alınmıştır.

Yayınevlerinin çoğunun Ankara, İstanbul ve İzmir kökenli olması ve bu üç ildeki yayınevlerinde basılan kitapların bu illerde bulunabilmesi nedeniyle hemen hemen Türkiye’deki tüm örnekleme ulaşılmış olmaktadır.

Araştırmanın örnekleme 1974-1993 yılları arasında Türkçe basılmış olan, rastgele tekniğiyle seçilmiş kitapçılar, çocuk kütüphanelerinde, özel koleksiyonlarda ve anaokullarında bulunan 411 (çeviri ve adapte dahil) resimli öykü kitabı oluşturmuştur.

Araştırmaya başlarken 1972-1993 yılları arasında basılan kitaplar taranmak istenmiştir. Ancak 1972-1973 yıllarına ait kitap bulunamadığı için 1974-1993 yılları arasındaki kitaplar analiz edilmiştir.

Bu araştırmada örnekleme alınan resimli öykü kitaplarının herbiri için kitap adı, yazar ve ressam adı, basım yeri ve yılı, sayfa sayısı, büyüklük, ciltleme, kapak, kağıt, punto özelliği, metin ve resim ilişkisi ile ilgili bilgileri içeren ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan bir “Kitap Kayıt Formu” kullanılmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan öykü kitapları “Kitap Kayıt Formu” na göre kaydedildikten sonra, kitapların resimlendirilme ve fiziksel özelliklerine göre tablolar oluşturulmuştur.

Oluşturulan tablolar Ki-Kare (X²) istatistiksel testiyle değerlendirilmiştir. Bağımlı değişken niteliksel değişkenler olduğu için Ki-Kare kullanılmıştır. Bazı tablolarda Ki-Kare yerine gelmemesi nedeniyle uygulanamamıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre resimli öykü kitabı sayısında Türkiye’de günümüze doğru bir artış olduğu gözlenmiştir. Ancak kitapların çeşitli şekillerde tükendiği gözönüne alınırsa, bu sonuç, yıllar itibariyle kitap basımındaki herhangi bir değişikliği göstermek için yeterli değildir.

Araştırma örneklemini oluşturan resimli öykü kitaplarından kağıt, ince karton ve karton kapakla hazırlananlarda daha çok tel dikişle ciltleme yönteminin kullanıldığı belirlenmiştir. Mukavva kapakla hazırlanan kitaplarda ağır olarak yapıştırma cilt yönteminin tercih edildiği ortaya çıkmıştır. Bu-

nunla birlikte, bez kapakla hazırlanan kitaplarda yalnızca iplik dikiş, naylon kapakla hazırlanan kitaplarda ise yalnızca yapıştırma cilt yöntemine rastlanmıştır. Sonuç olarak, analiz edilen resimli öykü kitaplarında cilt türü olarak daha çok tel dikişin (% 86.62) tercih edildiği ortaya çıkmıştır (Tablo 1). Araştırma sonucunda tel dikiş kullanma oranının % 86.62 olmasının, ucuz maliyet ve hazırlanma kolaylığından dolayı olduğu düşünülmektedir.

CİLT YIL	İplik Dikiş		Tel Dikiş		Yapıştırma		Katlama		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1974-78	0	0.00	13	3.16	0	0.00	0	0.00	13	3.16
1979-82	0	0.00	70	17.03	10	2.43	3	0.73	83	20.19
1983-86	1	0.24	82	19.95	3	0.73	0	0.00	86	20.92
1987-90	0	0.00	90	21.90	14	3.41	5	1.22	109	26.53
1991-93	1	0.24	101	24.58	18	4.38	0	0.00	120	29.20
TOPLAM	2	0.48	356	86.62	45	10.95	8	1.95	411	100

Tablo 1. 1974-1993 Yıllarında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Cilt Türünün Yıllara Göre Dağılımı (1994)

Ciltlemenin resimli öykü kitaplarının fiziksel olarak sağlamlığını belirleyen etkenlerden biri olduğu bilinmektedir. Gürkan (1993), Türkiye’de çocuklara yönelik yayınların analizini yaptığı araştırmada incelenen kitapların % 52’sinin cildinin sağlam olmadığını saptamıştır. Tuncer (1974), yaptığı araştırmasında incelediği kitapların büyük çoğunlukla tel dikiş şeklinde olduğunu saptamış, iplik dikiş yoluyla yapılan ciltlemenin benimsenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Analiz edilen kitaplarda kullanılan kapak türlerine bakıldığında daha çok ince kartonun (% 70.07) tercih edildiği saptanmıştır.

KAPAK YIL	Kağıt		İnce Karton		Karton		Mukavva		Bez		Naylon		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1974-78	0	0.00	12	2.92	1	0.24	0	0.00	0	0.00	0	0.00	13	3.16
1979-82	1	0.24	55	13.38	26	6.33	1	0.24	0	0.00	0	0.00	83	20.19
1983-86	2	0.49	65	15.82	19	4.62	0	0.00	0	0.00	0	0.00	86	20.93
1987-90	0	0.00	79	19.22	19	4.62	11	2.68	0	0.00	0	0.00	109	26.52
1991-93	0	0.00	77	18.74	24	5.84	16	3.89	1	0.24	2	0.49	120	29.20
TOPLAM	3	0.73	288	70.08	89	21.65	28	6.81	1	0.24	2	0.49	411	100

Tablo 2. 1974-1993 Yıllarında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Kapak Türünün Yıllara Göre Dağılımı (1994)

Mac Cann (1973) ve Richard (1973), resimli öykü kitaplarının kalın ve sağlam olması gerektiğini, kalın ve iyi kalitedeki karton, bez ve mukavvanın resimli öykü kitaplarında kapak olarak kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca Tuncer (1974), Türkiye’de yaptığı araştırma sonucunda, örnekleme oluşturan resimli çocuk kitaplarının % 8’inde ince karton kapak, % 10 kadarında da kağıt kapak kullanıldığını ortaya çıkarmıştır.

1974-78 yılları arasında hazırlanan kitaplarda dayanıklı özelliklere sahip olan kapak türlerine çok az rastlanmasının sebebinin 1970’lerdeki ekonomik kriz olduğu düşünülmektedir. 1991-93 yılları arasında, örnekleme alınan kitaplarda ince karton kapak kullanımında belirlenen düşüşün, tüketicinin kitap seçimi konusunda daha dikkatli olmasından da kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca, yurtdışında bazı firmalarca hazırlanan dayanıklı ve estetik mukavva, bez ve naylon resimli öykü kitaplarının pahalı olmasına rağmen tüketiciye daha cazip geldiği, bu nedenle de yayıncıların ince karton yerine en azından karton kapağı tercih etmeğe başladığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, analiz edilen kitapların kapak niteliği bakımından çoğunlukla yeterli sağlamlığa sahip olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmada incelenen kitapların, öncelikle büyük boy kitaplar (% 56.69), ikinci sırada orta boy kitaplar (% 24.09) ve üçüncü sırada ise küçük boy kitaplar (% 19.22) olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi çocukları için hazırlanan kitapların çeşitli boylara sahip olduğu ve çocukların değişik büyüklüklerdeki kitaplardan hoşlandıkları bilinmektedir. Özcivelek (1991) yaptığı araştırmada çocukların minyatür kitaplardan da hoşlandıklarını belirlemiştir. Becker (1974), büyük boy kitapların kitabın okunması sırasında çocuğun resimleri daha iyi takip edebilmesini sağladığını belirtmiştir. Ayrıca büyük kitapların çocukların büyüdüklerini ifade ettiklerini genellikle küçük çocukların büyük boy kitaplardan hoşlandıklarını savunmuştur. Sonuç olarak örnekleme alınan 411 Türkçe basılmış resimli öykü kitabının boyut bakımından aranılan niteliklere sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırma örneklemini oluşturan kitapların iç sayfalarında kullanılan kağıt türü yönünden ise çoğunlukla yetersiz oldukları saptanmıştır.

Analiz edilen kitaplarda en fazla I. Hamur (düşük gr.) (% 64.48) kağıt, ikinci olarak I. Hamur (ağır gr.) (% 17.03) kağıt, üçüncü olarak ince karton (% 4.38) ve en az olarak da bez (% 0.24) tercih edildiği saptanmıştır. Stewig (1988) çocuk kitapları için en uygun kağıt türünün ağır gramajlı I. hamur kağıt olduğunu ifade etmiştir. Yine bez, naylon, ince karton ve kartonun da kolay yırtılmadıkları için kullanışlı oldukları düşünülmektedir.

Araştırmada incelenen resimli öykü kitaplarının resimlendirilme durumlarına göre dağılımları incelendiğinde gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir ($P = 0.00025$).

KAĞIT	YIL		1974-78		1979-82		1983-86		1987-90		1991-93		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
I. Hamur (Ağır Gr.)	2	0.49	14	3.41	13	3.16	12	2.92	29	7.06	70	17.04		
I. Hamur (Düşük Gr.)	11	2.68	59	14.36	65	15.81	73	17.76	57	13.87	265	64.48		
II. Hamur	0	0.00	0	0.00	3	0.73	2	0.49	2	0.49	7	1.71		
Kuşe	0	0.00	7	1.70	5	1.22	7	1.70	16	3.89	35	8.51		
Mukavva	0	0.00	0	0.00	0	0.00	7	1.70	4	0.97	11	2.67		
Bez	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.24	1	0.24		
Naylon	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	2	0.49	2	0.49		
İnce Karton	0	0.00	3	0.73	0	0.00	7	1.70	8	1.95	18	4.38		
Karton	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.24	1	0.24	2	0.48		
TOPLAM	13	3.17	83	20.20	86	20.92	109	26.51	120	29.20	411	100		

Tablo 3. 1974-1993 Yıllarında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Kağıt Türünün Yıllara Göre Dağılımı (1994)

YIL	RESİM	Bol Resim Az Yazı		Az Resim Çok Yazı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
1974-78		10	2.43	3	0.73	13	3.16
1979-82		65	15.82	18	4.38	83	20.20
1983-86		71	17.27	15	3.65	86	20.92
1987-90		98	23.84	11	2.68	109	26.52
1991-93		75	18.25	45	10.95	120	29.20
TOPLAM		319	77.61	92	22.39	411	100

Tablo 4. 1974-1993 Yıllarında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarındaki Resimlendirilme Durumlarının Dağılımı (1994)

Kitaplardaki resimler çocuğun dil, bilişsel, estetik, kişilik, sosyal ve ahlaki gelişimine katkıda bulunmakta ve çocuğun bazı temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Özellikle okul öncesi çocuklar için resim, dili temsil ettiğinden bol resimli kitaplar, bu yaş çocuklarına önemli katkılar sağlayacaktır. Koçoğlu (1981) resimli öykü kitaplarında sayfanın 3/4'ünün resime, 1/4'inin de yazıya ayrılması gerektiğini savunmuştur. Gönen (1993) yaptığı çalışmada anaokulu öğretmenlerinin beş-altı yaş çocukları için kullandıkları masal ve hikaye kitaplarının resimlendirilme yönünden yetersiz olduğunu ortaya çıkarmıştır. II. Yayın Kurultayı, 1975'de, Türkiye'de yayınlanan çocuk kitapları konusunda yaptığı çalışma sonucunda, Türk çocuk kitaplarının büyük çoğunluğunun resimlendirilme yönünden yetersiz olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sonuç olarak örnekleme alınan 411 resimli öykü kitabının çoğunluğunun (% 77.61) resim ve yazı miktarı açısından aranan niteliklere sahip oldukları saptanmıştır.

Analiz edilen kitapların resimlendirilmesinde, daha çok canlı renklerin (% 74.70) kullanıldığı pastel, parlak ve siyah-beyaz renklendirmenin daha az tercih edildiği ortaya çıkmıştır.

RENK YIL	Pastel		Canlı		Siyah-Beyaz		Parlak		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1974-78	2	0.49	9	2.19	2	0.49	0	0.00	13	3.17
1979-82	8	1.94	66	16.06	6	1.46	3	0.73	83	20.19
1983-86	10	2.43	71	17.27	3	0.73	2	0.49	86	20.92
1987-90	9	2.19	90	21.90	1	0.24	9	2.19	109	26.52
1991-93	20	4.87	71	17.27	9	2.19	20	4.87	120	29.20
TOPLAM	49	11.92	307	74.69	21	5.11	34	8.28	411	100

Tablo 5. 1974-1993 Yıllarında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Renklendirilme Özelliğinin Yıllara Göre Dağılımı (1994)

Arbuthnot (1991); Sutherland (1991) de çocukların canlı ve parlak renklere ilgi duymalarına rağmen, siyah-beyazla da güzel resimlendirmeler yapılabileceğini ifade etmişlerdir. Uzman (1993) yaptığı araştırmasında, çocukların kırmızı ve mavi gibi parlak renklerden hoşlandıkları ancak zamanla bıktıkları ve pastel renkli; belli belirsiz hatları olan, her bakıldığında yeni şeyler verebilen resimlere ilgi duyduklarını belirtmiştir. Ayrıca pastel ve siyah-beyaz renklerin, çocuğun gözlerini yormadığı gözönüne alınırsa resimli öykü kitaplarında bu renklerin de kullanılması tavsiye edilebilir.

Sonuç olarak, analiz edilen kitaplarda en çok canlı renklerin, daha sonra da pastel, parlak renkler ve en az olarak da siyah-beyazın tercih edildiği belirlenmiştir. Buna göre araştırmaya alınan kitapların renklendirilme yönünden çoğunlukla yetersiz oldukları düşünülmektedir. Ancak renk kalitesinin belirlenmesinde iç sayfalarda kullanılan kağıt türünün de önemi vardır. Düşük gr. kağıtlarda renkler dağılmaktadır. Parlak kuşe ise renkleri parlak göstermektedir. Bu nedenle renklerin olduğu gibi çıkması için ağır gramajlı I. hamur kağıdın kullanılması uygundur.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuca göre; araştırma örneğine alınan 411 kitapta en çok renkli ve gerçekçi resimlendirmelerin kullanıldığı saptanmıştır. Gerçekçi siyah-beyaz fotoğraf, renkli ve süslü, renkli ve soyut, çizgi ve gerçekçi resimlendirme stillerinin ise çok az tercih edildiği görülmüştür. Stewig (1988), fotoğraflarla hazırlanan bazı resimli öykü kitaplarının, çocuklar tarafından ilgi ile izlendiğini savunmuştur. Oldham (1980), Amerika Birleşik Devletleri'nde 1950-1970 yıllarında yazılmış olan fotoğraflı çocuk kitaplarını incelemiştir. Analizi yapılan kitapların çoğunun siyah-be-

yaz fotoğraflar kullanılarak verilecek fikri sağlıklı ve kestirme olarak verdiklerini saptamıştır. Ancak, ressamların her zamanki resimlendirme stilleri yanında, çocukların ilgisini çekebilecek özgün çalışmalara da yer vermeleri yararlı olacaktır.

Met. Res. YIL	İlişkili		İlişkisiz		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1974-78	13	3.16	0	0.00	13	3.16
1979-82	79	19.22	4	0.97	83	20.19
1983-86	83	20.19	3	0.73	86	20.92
1987-90	107	26.03	2	0.49	109	26.52
1991-93	108	26.28	12	2.92	120	29.20
TOPLAM	390	94.88	21	5.11	411	99.99

Tablo 6. 1974-1993 Yıllarında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarının Metin-Resim İlişkisinin Yıllara Göre Dağılımı (1994)

İncelenen kitaplara metin ve resim ilişkisi yönünden bakıldığında çoğunun istenen özellikte oldukları ortaya çıkmıştır ($P = 0.0495$) (Tablo 6). Resimli öykü kitaplarında resmin görevi metnin gerektirdiği ya da izin verdiği ölçüde durumları ve olayları daha belirgin kılmak, olanaklar ölçüsünde metni zenginleştirmek, canlandırmak ve daha geniş boyutlara götürmektir. Resimli öykü kitapları hazırlanırken, yazar ve ressam birlikte resimlerle konuyu uyumlu bir şekilde birleştirmeye çalışırlar. Busbin (1989)'in belirttiği gibi, resim en az metin kadar önemlidir ve metinle bütünleşmelidir. Gürkan (1993), yaptığı araştırmada, örneklemini oluşturan 106 kitapta metin ve resmin birbiriyle uyumlu olduğu kitap oranının % 78, kısmen uygun kitap oranının % 19 ve uygun olmadığı kitap oranının % 3 olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca resimlerin konuya uygun olmasının, özellikle öykünün temasını kuvvetlendirmesi bakımından önemli olduğunu savunmuştur.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre metin ve resmin genelde uyumlu bir şekilde bulunduğu kitap oranı % 94.89, metin ve resim birbirleriyle genelde uyumlu olmadığı veya az uyumlu olduğu kitap oranı ise % 5.11 olarak belirlenmiştir.

Araştırma örneklemini oluşturan resimli öykü kitaplarında kullanılan punto büyüklükleri incelendiğinde ağırlıklı olarak 14-16 arası puntoların kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

8 Punto		9 Punto		10 Punto		11 Punto		12 Punto		13 Punto		14 Punto		15 Punto	
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	0.24	4	0.97	15	3.65	11	2.68	46	11.19	10	2.43	71	12.28	51	12.41

16 Punto		17 Punto		18 Punto		19 Punto		20 Punto		24 Punto		Toplam	
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
117	28.47	21	5.11	30	7.30	21	5.11	12	2.92	1	0.24	411	100

Tablo 7. 1974-1993 Yıllarında Basılmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Punto Büyüklüklerinin Yıllara Göre Dağılımı (1994)

Okul öncesi çocukları henüz okuma ve yazmayı öğrenmemiştir. Ancak kitaplardaki yazılı kısımlar, onların okuma ve yazmaya ilgi duymalarına neden olacak etkiye sahiptir. Glazer (1986), okul öncesi çocukları için punto büyüklüğünün 12-36 arasında değiştiğini, okumaya yeni başlayan bir çocuk için 36 puntunun kullanılabileceğini ifade etmiştir. Cass'ın (1967) savunduğu gibi bazı resimli öykü kitapları çocukların okumaya başladıkları ilk kitaplar olduğu için, harf karakteri ve punto yönünden önem taşımaktadır. Özcivelek (1991) de araştırmasında okul öncesi dönemi çocukları için harflerin boyunun 14, ilkökul dönemi için 12, ortaokul dönemi için 10-12 punto olabileceğini belirtmiştir.

Sonuç olarak, incelenen kitapların ortalama yarısının punto büyüklüğü açısından yeterli olduğu söylenebilir. Ayrıca yapılan gözlemlere göre, çocuk kitaplarında resimlendirme tekniği olarak en fazla sulu boya, kuru boya, guaj, ofset baskı, kullanıldığı saptanmıştır. Özgün baskı, fotoğraf, kolaj, kurşun kalem ve ekolin daha az tercih edilmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bilgilere göre, örnekleme oluşturan Türkçe resimli öykü kitaplarının ciltleme, kapak türü, kağıt kalitesi ve renklendirme yönünden çoğunlukla yetersiz oldukları belirlenmiştir. Ancak, boyut, resim, resimlendirilme özelliği, metin ve resim ilişkisi yönünden iyi durumda oldukları saptanmıştır. Resimli öykü kitaplarının 1974'den günümüze doğru belirgin bir ilerleme gösterdiği gözlenirse de bu konuya yeterli önemin verilmediği görülmektedir.

Öneriler

1974-93 yılları arasında Türkçe basılmış olan resimli öykü kitaplarının resimlendirilme ve fiziksel özellikleri yönünden incelendiği bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; incelenen öykü kitaplarının bazı fiziksel ve resimlendirilme özellikleri yönünden yetersiz oldukları belirlenmiştir.

Sağlam ciltleme, iyi cins kağıt, kapak ve iyi bir baskı yayıncıların önem vermeleri gereken konulardır. Ülkemiz şartlarında, yayıncılar gelişen teknolojiye, her geçen gün eklenen yeniliklere ayak uydurmada bazı problemlerle karşılaşmaktadırlar. Sürekli artan kağıt ve baskı malzemeleri fiyatları yayıncıların çocuk kitaplarının basımı konusunda güçlüklerle karşılaşmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle, özel kuruluşlar ve derneklerin de bu konuya eğilmeleri yararlı olacaktır.

Yayıncıların çocuk kitabı hazırlarken çocukların kitabı nasıl kullandıklarını gözönüne almaları gerekmektedir. Bebekler ve yeni yürümeye başlayan çocuklar için bez oyuncak ve mukavva kitapların, büyük çocuklar için de, mukavva olmasa bile, sağlam fiziksel özelliklere sahip kitapların hazırlanması yararlı olacaktır.

Kitap kapağı için karton-mukavva-bez, naylon tercih edilmelidir.

Cilt türü olarak iplik dikiş kullanılması kitapların daha sağlam olmasını sağlayacaktır. Bazı kapak türleri için yapıştırma ve katlama da önerilebilir.

Kitabın iç sayfalarının da kitapların sağlamlığını belirleyen unsurlardan biri olduğu bilinmektedir. Bu nedenle yayıncıların, resimli öykü kitaplarında en uygun kağıt türü olan "Ağır Gramajlı I. Hamur"u tercih etmeleri yararlı olacaktır. I. hamur (Düşük gr.) ve II. hamur kağıt, bu kitaplar için hiç kullanılmamalıdır. Kağıt cinsinin kaliteli olması renklendirmenin de kaliteli olmasını sağlayacaktır. Renklendirmede seçilen renklerin parlak olması, çocukların bu kitapları zevkle takip etmelerine yardımcı olacaktır.

Fiziksel elementlerle sözel ve görsel elementlerin iyi düzenlemesi, bu kitapların değerini arttıracaktır ve estetik bir görüntü yaratacaktır. Fiziksel elementlerle sözel ve görsel entegrasyonun sağlanabilmesi için yazar, ressam ve yayıncının işbirliği içinde çalışmaları gerekmektedir.

Bazı çocuk kitaplarında tarih, yazar adı, ressam adı, basım sayısı, yayın yeri ya da yayınevi adı bulunmamaktadır. Bazı çeviri kitaplarının da orijinal kaydının bulunmadığı belirlenmiştir. Tüm bunların bir üst kuruluş tarafından denetlenmesi bu kitapların daha iyi niteliklere sahip olmasına yardımcı olacaktır.

Türkiye'de çocuk kitabı alanında çalışan ressamlar ve yazarların yayıncılar gibi bazı problemleri vardır.

Ekonomik sebeplerden dolayı bu alanda bir sanatçının ve yazarın tek başına çalışması oldukça güçtür. Bu nedenle yayıncılar ressamlara yeterli parayı ödeyerek onları bu alana çekmelidirler.

Türkiye'de çocuk kitabı tüketicileri kitap seçiminde genellikle yeterli bilgiye sahip değildirler. Doğru kitabın seçimi ve çocuğa doğru zamanda sunulması eğitim ve alışkanlığa dayanmaktadır. Kitle iletişim araçları ve bu konuda düzenlenen seminerlerle yetişkin eğitimine önem verilmelidir.

Resimli öykü kitaplarının daha iyi özelliklere sahip olabilmeleri için daha iyi bir değerlendirme mekanizmasına ihtiyaç vardır. Bu kitapları her bakımdan eleştirecek bir ust kuruluş oluşmalıdır.

Bazı ülkelerde olduğu gibi, her yıl iyi niteliklere sahip olan kitaplara belli dallarda ödüller verilmesi bu konuyla ilgili kişileri teşvik edecektir.

Farklı sosyo-ekonomik çevredeki çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek, farklı çevrede yetişen çocukları ortak zevk ve görüşte birleştirecek kitaplar da hazırlanmalıdır.

Kaynaklar

- Arbuthnot, M.H. and Sutherland, Z. (1991). *Children and books*. New York: Harper Collins.
- Becker, M.L. (1947). *First adventures in reading*. Philadelphia: J.B. Lippincott.
- Busbin, Ö.M. and Steinfirist, S. (1989). "Criticism of artwork in children's picture books: a content analysis" *Youth Services in Libraries* 2 (3): 256-66
- Cass, J.E. (1967). *Literature and the young child*. London: Longmans Green Co.
- Georgio, C. (1969). *Children and their literature*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Glazer, J.I. (1986). *Literature for young children*. New York: Charles E. Merrill.
- Gökşen, E.N. (1985). *Örnekleriyle çocuk edebiyatımız*. İstanbul: Evrim Matbaacılık.
- Göncü, M. (1993). "Anaokulu öğretmenlerinin beş ve altı yaş çocukları için kullandıkları masal ve hikaye kitaplarının niteliklerinin incelenmesi", *Türk Kütüphaneciliği* 5 (2): 56-58.
- Gürkan, T. (1993). "Okul öncesi eğitiminde kitap", *Ya-Pa 9. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Koçoğlu, M. (1981). "Çocuk yayınları", *Çocuk Yayınları Sempozyumu*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Mac Cann, D. and Richard, O. (1973). *The child's first books*. New York: H.W. Wilson.
- Özcivelek, L. (1991). "Türkiye'de illüstrasyonlu çocuk kitapları", (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi). Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Stewig, J.W. (1988). *Children and literature*. New York. Charles E. Merrill.
- Tinker, M.A. (1971). *Preparing your child for reading*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Tuncer, N. (1974). "Türkiye'de yayınlanmış resimli çocuk kitapları, 1960-1972", (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Uzmen, S. (1991). "Türkçe ve İngilizce basılmış resimli çocuk kitaplarının konu yönünden incelenmesi", (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.